



LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Hålla isär

**En textanalys av konstruktionen av hedersrelaterat våld
och förtryck**

Josefine Liljequist

Agnes Tibbelin

Kandidatuppsats (SOPA 63)

HT15

Handledare: Lars B Ohlsson

Abstract

Authors: Josefine Liljequist, Agnes Tibbelin

Titel: Hold apart: A text analysis of the construction of honour related violence.

Supervisor: Lars B Ohlsson

Assessor: Karin Kullberg

The aim of this study was to examine which discourses that appear in the construction of honour related violence in Swedish policy documents. This study focus on the construction of honour related violence in terms of it's forms of expression as well as it's underlying causes. We also focus on the significance of the categories gender and ethnicity in the construction of honour related violence. The study is based on text analysis, with four Swedish policy documents as empirical material. Social constructivism was applied as a theoretical approach. As a complement, the empirical material was analyzed with the following analytical tools; *binary oppositions*, *dichotomies*, *gender of power*, *heteronormativity*, *the others* and *the principle of keeping apart*. Our findings were that two discourses appeared in each of the documents. We found that in the discourse "*girls and boys affects differently*", gender was significant in the construction of honour related violence in terms of it's forms of expression. According to the discourse, girls and boys affects differently as victims of honour related violence due to their unequal positions in the patriarchal society. In the discourse "*we and the others*", ethnicity was significant in the construction of honour related violence in terms of it's underlying causes. With this discourse the authors described honour related violence as a problem existing in groups of people with origin in other countries than Sweden, as a consequence these groups of people became the underlying cause of the problem's existence in Sweden.

The main title "Hold apart" refers to the common factor of the two identified discourses in the construction of honour related violence, both of which aim to separating groups of people.

Key words: honour related violence, ethnicity, culture, gender, violence against women

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	4
2. Syfte & frågeställningar	5
3. Orientering av kunskapsläget	6
3.1 Hur HVF skiljer sig från mäns våld mot kvinnor	7
3.2 Hur HVF knyts till patriarkala strukturer respektive etnicitet och kultur	7
3.3 De våldsutsattas möte med myndigheter	9
4. Kunskapsteoretiska utgångspunkter och analytiska begrepp	11
4.1 Analytiska begrepp	11
5. Metodologiska överväganden och empiri	13
5.1 Val av metod	13
5.2 Metodens förtjänster och begränsningar	15
5.3 Urval och empiri	16
5.3.1 Tillvägagångssätt	17
5.4 Etiska överväganden	18
5.4.1 Positioner.....	19
6. Kort presentation av empirin	19
7. Redogörelse för undersökningen	20
7.1 Diskursen om vi och de andra	21
7.1.1 Kulturkrock	22
7.1.2 Yttre omständigheter förstärker problematiken	26
7.2 Diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika	29
7.2.1 Flickor drabbas i större utsträckning än pojkar	30
7.2.2 Pojkar har dubbla roller	32
7.2.3 Förövaren definierar och kontrollerar flickans sexualitet	35
8. Sammanfattning av redogörelse för undersökningen	39
9. Slutdiskussion	40
Källförteckning	43

1. Problemformulering

Efter hedersmordet på Fadime Sahindal år 2002 aktualiserades en debatt kring hur man bör se på orsaken till hedersrelaterat våld och förtryck (HVF). Från att dessförinnan ha talat om HVF som en konsekvens av det universella patriarkala våldet mot kvinnor, flyttades fokus i och med Fadimes bortgång till att förklara HVF som kulturellt orsakat. Mot bakgrund av det tidigare synsättet kom debatten att kretsa kring huruvida en förklaring av HVF som en del av en kultur skulle riskera att utpeka vissa kulturer som bärare av hedersnormer. Samtidigt fanns en oro för ifall den tidigare förklaringen skulle riskera att utelämna en möjlig viktig kulturell aspekt av problematiken (Ekström 2009:110).

I Brottsförebyggande rådets uppföljning (Brå 2010) av Regeringens handlingsplan (Regeringen 2007) kring hur hedersrelaterat våld och förtryck ska bekämpas, har de kartlagt och utvärderat hur olika aktörer har lyckats genomföra sitt arbete utifrån den. Handlingsplanen utformades för att höja kompetensen kring HVF hos professionella som i sitt arbete kommer i kontakt med HVF-relaterade ärenden, med syfte att öka skydd och stöd för de som är utsatta (Regeringen 2007:6-8). Brås utvärdering visar bland annat att det saknas en enhetlig definition av vad som orsakar HVF (Brå 2010:51). Denna oenighet, menar Ungdomsstyrelsen i Brås kartläggning (Brå 2010:78), har sannolikt bidragit till att utvecklingen av kunskap och metoder för hur HVF-relaterade ärenden ska hanteras i praktiken, har stagnerat. Huruvida den oenigheten i praktiken har påverkat de professionella i deras hantering av ärenden är dock tudelad (Brå 2010:51).

Mot bakgrund av Brås utredning kan vi urskilja en oenighet kring hur HVF som problematik bör förstås. Forskning visar dessutom att brukare i mötet med professionella, inte sällan bemöts med rådvillhet kring vilka insatser som är lämpliga (Darj & Nathorst-Böös 2011:167), något som om möjligt bekräftar detta. Att inte ta brukarens oro på allvar, att förhålla sig passiv till att ingripa, att arbeta utifrån felanpassade insatser, samt att agera ovarsamt utifrån förhastade beslut om åtgärder, kan förstås som konsekvenser av att den professionelle förbisett brukarens enskilda och specifika behov (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö 2006:227,

Darj & Nathorst-Böös 2011:136.149). Den professionelles agerande riskerar enligt Darj och Nathorst-Böös (2011:140) att försämra brukarens förtroende för denne, något som riskerar att hindra brukaren från att åter söka hjälp kring sin situation (Darj & Nathorst-Böös 2011:140).

Det är av största vikt att hjälpsökande ska bemötas både med kunskap och förståelse från professionella i det sociala arbetets praktik, för att deras behov ska kunna tillgodoses på bästa möjliga sätt. Med vår studie önskar vi få ökad förståelse för hur det kan komma sig att ett allvarligt samhällsproblem, i det praktiska sociala arbetet behandlas inkonsekvent vad gäller den professionelles hantering av sådana ärenden. För att bidra till kunskap om detta fokuserar vår studie på vad som karaktäriserar HVF i konstruktionen av det, när den konstruktionen förmedlas från myndigheter till professionella. Det görs i den här studien genom att identifiera och analysera diskurser som framträder i myndighetsdokument vars syfte är att förmedla kunskap om HVF till professionella i det praktiska sociala arbetet.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka vilka diskurser som framträder när hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras i myndighetsdokument. De frågeställningar som vi utgår från är:

- Hur beskrivs hedersrelaterat våld och förtryck i de diskurser som förs, vad gäller problematikens uttrycksformer samt dess bakomliggande orsaker?
- Vilken betydelse har kategorierna kön respektive etnicitet för konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck?

3. Orientering av kunskapsläget

I arbetet med vår studie har vi sökt efter artiklar och litteratur via Lunds Universitets databas LUBsearch samt via databasen Google Scholar. Vi har använt oss av sökorden; “heder”, “hedersrelaterat våld och förtryck”, “honour related violence”, “mäns våld mot kvinnor”. I litteratursökningen har vi funnit forskning som berör relationen mellan hedersrelaterat våld och förtryck och problematikens olika uttryck och orsaker. Mycket av den forskningen lägger vikt vid orsaksförklaringar om huruvida faktorer som etnicitet och kultur respektive patriarkala strukturer bör tillmätas betydelse för förekomsten av HVF. Forskning som närmare berör konstruktionen av HVF i myndighetsdokument, är inte lika vanligt förekommande. Vi har funnit två studier som ligger nära vår egen vad gäller syfte och metod. I *The requirement to speak: Victim stories in Swedish policies against honour-related violence* har Maria Carbin (2013) undersökt konstruktionen av HVF-utsatta kvinnor i svenska policydokument och studerat hur dessa kvinnor positioneras däri. Tuuli Hong (2014) har i *Discourses on Honour-Related Violence in Finnish Policy Documents* tittat närmare på hur HVF konstrueras i finska policydokument. Carbins (2013) studie lägger dock inte fokus på hur HVFs olika uttryck och orsaker bör förstås, och Hong (2014) undersökning berör enbart hur HVF konstrueras inom en finsk kontext. Därmed är forskning som med utgångspunkt i svenska myndighetsdokument analyserar konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck vad gäller problematikens olika uttryck och orsaker något bristfällig. På så vis blir vår studie betydelsefull då den belyser de aspekterna. Nedan presenteras forskning som berör ämnesområdet för vår studie, vad gäller hur HVF skiljer sig från mäns våld mot kvinnor, vad som orsakar problematiken, samt de utsattas möte med myndigheter.

3.1 Hur HVF skiljer sig från mäns våld mot kvinnor

Unni Wikan är professor i socialantropologi och forskar om islam och kulturella rättigheter. Enligt Wikan (2003:67) kan begreppet heder närmast förstås som en individs anseende eller status i relation till andra individer. Heder är kollektivt knutet på så vis att ifall en individ går emot eller avstår från att följa de normer och värderingar som finns inom gruppen, så påverkar det hela gruppens gemensamma heder (Wikan 2003:66). Hedersrelaterat våld och förtryck blir därmed en strategi för att upprätthålla eller återställa den gemensamma hedern (Wikan 2003:66-70). Darj och Nathorst-Böös (2011:10-11) beskriver hur hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig ifrån mäns våld mot kvinnor. Vid mäns våld mot kvinnor är förövaren vanligtvis en man som har en relation med offret som är en kvinna, och våldshandlingarna är individuellt utförda. Vid HVF accepteras våldshandlingarna i olika hög grad av förövarens familj och/eller släkt, och därmed kan de ses som kollektivt utförda, både i meningen att medlemmarna försvarar förövarens agerande och på så sätt att de kan finnas flera förövare. I hedersrelaterade fall är förövaren därmed nödvändigtvis inte en alltid en man (Darj & Nathorst-Böös 2011:10-12).

3.2 Hur HVF knyts till patriarkala strukturer respektive etnicitet och kultur

Psykiatern och psykoterapeuten Riyadh Al-Baldawi (2009:136) beskriver hur HVF kan förstås vara en konsekvens av de patriarkala strukturer som finns i ett samhälle. Al-Baldawi (2009:136) menar att mäns kontroll över kvinnor skyddas och upprätthålls av det omgivande kollektivet, något som gör att HVF kan förstås vara en form av mäns våld mot kvinnor. HVF förekommer i alla länder och går inte att knyta till några specifika kulturella-, etniska-, religiösa-, eller socioekonomiska grupper, menar Al-Baldawi (2009:136) vidare. Dock förekommer våld även mot pojkar och vuxna män, därmed bör problematiken inte generaliseras till att förstås som enbart mäns våld mot kvinnor, menar Al-Baldawi (2009:136).

I sin artikel om två HVF-utsatta svenska kvinnors livshistorier beskriver Ayli'n Akpınar (2003) den debatt som pågick i Sverige efter mordet på Fadime Sahindal år 2002. Akpınar (2003:426) menar att de som då hävdade att HVF var kulturellt orsakat, tenderade att utgå från att relationen mellan män och kvinnor i Sverige var

mer jämställd än motsvarande relation inom andra kulturer. Något som gjorde att den svenska jämställdheten framställdes som överordnad och mer framskriden än motsvarande i andra länder. Att betrakta kulturer som helt olika varandra utan något som förenar dem sinsemellan bidrog enligt Akpınar till en bild av den svenska kulturen som homogen i relation till andra kulturer som ansågs som avvikande från den (Akpınar 2003:426-427). Detta medverkade till en föreställning om att ifall invandrare skulle anamma den svenska kulturen, så skulle HVF inte vara lika förekommande i det svenska samhället (Akpınar 2003:426-427).

Hellgren och Hobson (2008:386) skriver i sin artikel *Cultural dialogues in the good society* om sambandet mellan kultur och hedersmord. De problematiserar framställningen av det svenska sekulariserade samhället som jämlikt och individualistiskt, då andra kulturer jämförelsevis tenderar att avfärdas som dennes motsatser. Hellgren och Hobson (2008:386) beskriver likt Akpınar (2003), synen på invandrare grupper och hur de förväntas anpassa sig till svenska normer. Den kulturkrock som sker när en sådan assimilering uteblir, riskerar därmed att bli en förklaring på förekomsten av HVF i det svenska jämställda samhället (Hellgren & Hobson 2008:386). Det kan exempelvis ske då föräldrar från andra länder är uppväxta under förhållanden och med traditioner som skiljer sig från dem som deras barn senare kommer att uppleva som uppväxta i det svenska samhället (Hellgren & Hobson 2008:387). Traditioner beskrivs dessutom bli mer viktiga för invandrare familjer vid upplevelse av utanförskap och diskriminering i det nya samhället, något som ytterligare stärker bilden av att kultur skulle vara betydelsefullt för HVF (Hellgren & Hobson 2008:387).

Sammankopplingen mellan kultur och HVF kan även ses bidra till föreställningar om att etniskt svenska mäns våld mot kvinnor ses som kriminella handlingar, medan hedersmord generaliseras till något som ses begås av exempelvis hela det kurdiska samhället (Hellgren & Hobson 2008:109-110). Carbins (2013:109) diskursanalys av hur HVF-utsatta kvinnor blir benämnda i svenska policydokument, visar också hur sammankopplingen av kultur och HVF verkar resultera i generaliseringar och antaganden om att kultur eller etnicitet är det som utmärker problematiken. I hennes studie *The requirement to speak: Victim stories in Swedish policies against honour-related violence* har hon sett hur dessa kvinnor, trots år av hemhörande i Sverige

blir namngivna utifrån sitt etniska ursprung. Exempelvis beskrevs Fadime Sahindal i dokument från år 2005 som “den kurdiska kvinnan” trots att hon hade bott i Sverige i över tio år innan sin bortgång (Carbin 2013:109).

Det finns forskning som varken talar för eller emot kulturens betydelse för vad som orsakar HVF som problematik. Darvishpour (2010:17) är lektor i socialt arbete och har skrivit ett flertal artiklar om kön, etnicitet och heder. Han beskriver vikten av att förena betydelsen av kultur och patriarkala strukturer i sökning efter förklaringar till vad som orsakar förekomsten av HVF. Darvishpour menar att de båda perspektiven inte ensamma kan förklara orsaken till problematiken, då de i sådana fall utelämnar viktiga aspekter (2010:17). Att ge kultur för stor roll i orsaksförklaringen av HVF, leder till stereotypa föreställningar och kategoriseringar som särskiljer olika kulturer från varandra och förstärker ett “vi och dom”-tänk. För mycket tonvikt på hur patriarkala strukturer påverkar problematiken, riskerar å andra sidan att osynliggöra en möjlig särskild utsatthet som flickor och kvinnor i vissa invandrande familjer kan uppleva, menar Darvishpour (2010:17). Genom att istället integrera de båda perspektiven och därtill ta hänsyn till faktorer som klass, migration och maktförhållanden, kan hedersrelaterat våld och förtryck förstås ur ett mer mångdimensionellt perspektiv (Darvishpour 2010:17).

3.3 De våldsutsattas möte med myndigheter

Paulina de los Reyes, professor i ekonomisk historia, gör i sin rapport *Patriarkala enklaver i ingenmansland: Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige* (2003) en analys av situationen för flickor och unga kvinnor med invandrarbakgrund som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt de los Reyes har de utsatta i mötet med myndigheter inte upplevt att de har fått adekvat hjälp för sina problem, och deras situation har inte tagits på allvar av de professionella som istället bemött dem med underlåtenhet (de los Reyes 2003:10,15). De los Reyes beskriver hur Socialtjänsten exempelvis kan arbeta utefter schablonmässiga åtgärder och mallar, oftast baserade på etniska föreställningar om de utsatta, och att det kan bidra till svårigheter att uppmärksamma den individuella hjälpsökandes specifika situation (de los Reyes 2003:8). De los Reyes (2003:8,28) menar även att den benägenheten

att kulturalisera utlandsfödda personer är ett uttryck för institutionell diskriminering, där invandrare positioneras som etniskt avvikande. Något som ökar utsattheten för flickor och kvinnor som lever under HVF (2003:8,28). Enligt de los Reyes (2003:28) kan internaliseringen av en sådan position, liksom en oro för fördömande och missförståelse, ligga till grund för att HVF-utsatta kvinnor ofta kan söka hjälp hos andra kvinnor som har en liknande bakgrund. Det etniska maktförhållandet och avståndet mellan den hjälpsökande och den professionelle, blir därmed viktigt i mötet dem emellan, menar de los Reyes (2003:28).

Forskning av Frida Darj och Hedvig Nathorst-Böös, verksamma i RFSL Ungdom, beskriver unga HBT-personers upplevelse av att leva i familjer med hedersnormer. Intervjustudien visar att brukare vittnar om att möten med professionella ofta resulterar i att deras redan komplexa situation som utsatta för HVF förvärras (Darj & Nathorst-Böös 2011:149-150). Det är inte ovanligt att brukare exempelvis upplever passivitet från professionella i form av ovilja att ta sig an deras ärenden. Det förekommer också att hjälpsökande möts av en annan typ av passivitet, där den professionelle istället inte inser allvaret i deras besvärliga situation, något som innebär att brukare går miste om adekvat stöd (Darj & Nathorst-Böös 2011:149,167). Ytterligare en inte sällan förekommande företeelse är att den professionelle beslutar om insatser som kan anses vara direkt olämpliga utifrån ärendets specifika art, som exempelvis familjerådgivning, där den professionelle ser problemet som en del av ett ömsesidigt familjegräl, snarare än en situation där brukaren är ensam utsatt (Darj & Nathorst-Böös 2011:152). Andra exempel på bemötande visar hur den professionelle kan agera felaktigt vid situationer som kräver akuta åtgärder, där ärendets omfattning och allvarlighetsgrad leder till att denne tvingas besluta om åtgärder med kort varsel (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö 2006:227).

4. Kunskapsteoretiska utgångspunkter och analytiska begrepp

Vår huvudsakliga kunskapsteoretiska ansats för den här studien är socialkonstruktivism. Socialkonstruktivism utgår från att världen är socialt konstruerad (Wennberg 2001:12). Istället för att söka efter sann och objektiv kunskap, blir socialkonstruktivismens mål att undersöka hur kunskap skapas (Wennberg 2001:30). Med hjälp av en socialkonstruktivistisk ansats kan vi få förståelse för hur hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras och reproduceras genom diskurser. Utifrån socialkonstruktivism kan vi ifrågasätta de diskurser som framträder i konstruktionen av HVF, då teorin menar att vår verklighet enbart är en produkt av sociala processer och att den kunskap som förmedlas inte bör tas för givet för att representera objektiva sanningar (Wennberg 2001:11).

4.1 Analytiska begrepp

Med utgångspunkt i socialkonstruktivism som teoretisk ansats, har vi därtill valt att använda oss av ett antal analytiska begrepp i redogörelsen för vår undersökning. I analysen av vår empiri har vi tillämpat nedanstående begrepp, som vi anser bidrar till förståelse av de diskurser som framgår i konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck.

Vi har valt att använda oss av två begrepp som förklarar hur vi genom språket konstruerar kategorier. Begrepp som är *binära oppositioner* har funktionen att beskriva och konstruera varandra. Genom sina likheter och olikheter synliggörs vad som skiljer dem åt, något som medför att den ena kategorin inte kan existera utan den andra (Mattsson 2010:40, 81). *Dikotomier* är en typ av binära oppositioner, med den skillnaden att dikotomier kan förstås som motsatspar som helt utesluter varandra i vad de innebär. En kategori kan inte samtidigt tillhöra båda delarna, utan måste identifieras som antingen eller (Mattsson 2010:39). Med hjälp av begreppen binära oppositioner och dikotomier, kan vi identifiera de olika identiteter som synliggörs i de diskurser som framträder i konstruktionen av HVF, och därmed också förstå hur de står i relation till varandra. I de diskurser som framträder kring

kategorierna kön och etnicitet, kan vi därmed urskilja hur olika motsatspar inom dessa kategorier står i relation till varandra.

Begreppet *de andra* kan användas för att åtskilja grupper av människor. Det kan förstås som en binär opposition som grundar sig i föreställningen om ett *vi* och *de andra*, där tanken om ett *vi* uppstår i jämförelsen med *de andra* (Mattsson 2010:80-81). Mattsson (2010:80) menar att i jämförelsen med *andra* så identifierar människor likheter och skillnader, något som bidrar till människors förståelse av sig själva. Begreppet *de andra* används i analysen av vår empiri för att synliggöra den skillnad som texterna gör mellan grupper av människor i konstruktionen av HVF som problematik och dess olika uttryck och orsaker.

Kulturessensialism är en tanke om att en människas kulturella-, etniska-, och religiösa tillhörighet är det som definierar denne och dennes position i samhället (Lykke 2009:34). Vanligtvis baseras sådana föreställningar på universella och etnocentriska uppfattningar om vad som utgör en specifik kultur. Idén om att en individs identitet är statisk bidrar till föreställningar som tenderar att begränsas till stereotypa bilder om dennes ursprung, något som inte sällan generaliseras till att omfatta hela grupper (Lykke 2009:34). Begreppet används för att synliggöra och förstå hur texterna tillskriver grupper av människor egenskaper baserade på deras ursprung och därigenom också bidrar till konstruktionen av vilka som lever med hedersnormer.

För att kunna förklara betydelsen av kön för konstruktionen av HVF, använder vi oss av begreppet *det stereotypa genuskontraktet*. Hirdman (2001:88,90) liknar det vid en överenskommelse mellan könen som medför en orörlighet i män och kvinnors villkor gentemot varandra, vad gäller vilka könsroller de förväntas inta samt hur de ska förhålla sig till varandra. Kontraktet grundar sig i begreppet *könsmaktsordning*, som närmare kan förklara relationen mellan män och kvinnor vad gäller den ojämlikhet mellan könen som präglar den. Enligt könsmaktsordningen är män överordnade kvinnor på så sätt att de får tillträde till maktpositioner som kvinnor systematiskt utesluts ifrån (Mattsson 2010:46). Det stereotypa genuskontraktet består enligt Hirdman (2001:63,75) av två principer som tillsammans utgör grunden för kontraktet. *Mannen som norm* upprätthåller

maktförhållandet mellan könen och inbegriper hur mannen tar plats på kvinnans bekostnad. *Isärhållandets princip* bygger på att mannen och kvinnan ska hållas åtskilda så att den maktstruktur som finns mellan dem ska bibehållas. Isärhållandet inbegriper närmare att de båda könen förväntas befinna sig på olika arenor i samhället. Det stereotypa genuskontraktet används i vår analys för att förklara relationen mellan män och kvinnor, vad gäller hur de positioneras i förhållande till varandra utifrån deras specifika könsroller. Med hjälp av det stereotypa genuskontraktet kan vi förstå vilken betydelse den relationen mellan könen får för konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck.

Begreppet *heteronormativitet* baseras på en föreställning om att heterosexualitet är överordnad all annan form av sexualitet, något som bland annat bidrar till synen på att parrelationer ska utgöras av en man och en kvinna (Mattsson 2010:63,65). Begreppet talar även om vilka könsroller män och kvinnor förväntas ha och vilka könsnormer de ska förhålla sig till i relation till dessa roller (Mattsson 2010:61). Individer reproducerar kön genom att uppträda utifrån sådana föreställningar om kön (Mattsson 2010:45). Begreppet heteronormativitet används i vår analys för att identifiera vilka könsnormer som omger de individer som lever med hedersnormer, samt för att förstå vilken betydelse de normer som omger de båda könen får för konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck.

5. Metodologiska överväganden och empiri

5.1 Val av metod

I vår studie använder vi oss av kvalitativ metod för att bäst uppnå vårt syfte att undersöka vilka diskurser som framträder när hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras i myndighetsdokument. Med hjälp av kvalitativ forskning får vi en djupare förståelse för det fenomen vi studerar (Ahrne & Svensson 2011:10). Den kvalitativa forskningen karaktäriseras bland annat av att vara tolkningsinriktad, samt av att utgå från ett konstruktivistiskt förhållningssätt till verkligheten (Bryman

2008:340-341). Det innebär att vi betraktar det som vi har studerat som konstruerat i motsats till naturligt tillblivet, något som möjliggör för oss att i vår tolkning av texterna ifrågasätta deras innehåll. Vidare utgår vår studie från en induktiv ansats på så vis som Bryman (2008:28) beskriver det, nämligen att studiens resultat beror av teorin på så vis att den avgör hur vi ska analysera texternas innehåll. Vi har först läst de texter som utgör vårt empiriska underlag, därefter identifierat vilka diskurser som framträder däri, för att till sist analysera dessa utifrån vår teoretiska utgångspunkt och med hjälp av relevanta analytiska verktyg.

Vi använder oss av kvalitativ textanalys som metod för att uppnå vårt syfte att undersöka vilka diskurser som framträder när hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras i myndighetsdokument. Textanalys som metod kommer från den hermeneutiska tolkningsläran som innebär tolkande och lärande av text (Widén 2009:138). Den kvalitativa textanalysen möjliggör för oss att lägga fokus på språket och innebörden i texterna genom att skapa mening av dess innehåll (Widén 2009:138).

Den kvalitativa textanalysen utgår från begreppet tema för att beskriva det som ska lokaliseras i texten och analyseras (Widén 2009:147). I vår studie har vi valt att istället tala om diskurser. Definitionen av en diskurs är enligt Winther Jørgensen och Philips (2000:7) "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen". Med utgångspunkt i den definitionen, har vi i vår studie identifierat diskurser i de texter som utgör vårt empiriska underlag. Dessa diskurser är därmed att betrakta som bestämda sätt att tala om hedersrelaterat våld och förtryck. På så vis bidrar de till konstruktionen av HVF och hur det som problematiken ska förstås.

Vårt val av att förstå innehållet i de texter som vi har undersökt som förmedlare av diskurser, motiveras även av vår kunskapsteoretiska utgångspunkt för studien. Som vi tidigare nämnt utgår vi från en socialkonstruktivistisk ansats. Det innebär att vi förstår begreppet diskurs som en språklig praktiker, med funktionen att konstruera, förmedla och på så sätt göra anspråk på kunskap (Winther Jørgensen & Philips 2000:25). Då ett socialkonstruktivistiskt perspektiv möjliggör ett ifrågasättande av vad som vad som till synes är objektiv kunskap (Wennberg 2011:11-12), så förstår vi att den kunskap som diskurserna bidrar till är föränderlig.

5.2 Metodens förtjänster och begränsningar

Med den kvalitativa textanalysen har vi som forskare möjlighet att arbeta med vårt material på ett kreativt sätt, något som innebär att vi inte behöver förhålla oss till en strikt struktur, vad gäller hur vi behandlar empirin (Bryman 2008:366). Samtidigt menar Bryman (2008:366) att brist på en struktur kan resultera i en bristfällig redogörelse för hur forskaren kommit fram till sitt resultat. Genom att tydligt och utförligt beskriva vårt tillvägagångssätt för vår studie, och genom att på så vis vara transparenta i hur vi har kommit fram till vårt resultat så kompenserar vi för den begränsningen i den mån det är möjligt.

Att använda texter som empiriskt underlag, innebär att det är upp till forskaren att förstå och begripliggöra deras innehåll (Widén:136). Enligt Fejes och Thornberg (2009:17) så möjliggör kvalitativ textanalys som metod att forskaren själv kan välja hur denne vill betrakta texternas innehåll. För vår studie innebär det bland annat att vi använder oss av begreppet diskurser istället för begreppet teman när vi talar om vad som förmedlas i de texter som vi undersöker.

Vid användning av textanalys som metod har vi inte möjlighet att få eventuella frågor och funderingar över texternas innehåll besvarade. Däremot har vi obegränsad tillgång till våra texter och således möjlighet att återgå till dem, vilket innebär att vi kan hitta andra eller nya vinklar att utforska texterna utifrån ifall att vi önskar det.

Socialkonstruktivism som kunskapsteori utgår från att inte finns någon absolut eller objektiv sanning (Winther Jörgensen & Philips 2000:11, Wennberg 2001:153). Därmed bör en förhålla sig till resultatet i vår studie på sådant sätt att det snarare bidrar med ett alternativt sätt att förstå verkligheten. Vårt syfte är därmed inte att förmedla en sann bild av konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck, utan snarare att belysa de diskurser som framträder i konstruktionen av problematiken. På så vis blir vår forskning värdefull.

Vad gäller vår studies tillförlitlighet och kvalitet, så är det enligt Bryman (2008:368) svårt att ha en hög reliabilitet vid en textanalys som baseras på tolkande av text, då tolkningarna påverkas av forskarens subjektiva upplevelser. Med

reliabilitet läggs vikt vid att studien ska kunna replikeras, det vill säga i vilken mån det är det möjligt för andra forskare att upprepa undersökningen med samma resultat (Bryman 2011:352-353). Genom att vara transparenta i vår redogörelse för hur vi har arbetat med metod, empiri och teori, uppnår vi den form av reliabilitet som är möjlig för den typen av studie som vi gör.

5.3 Urval och empiri

För att kunna besvara vårt syfte att undersöka vilka diskurser som framträder när hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras i myndighetsdokument, har vi studerat offentliga texter författade av olika myndigheter. Texterna utgörs av tre handböcker, samt ett utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck. Texternas innehåll syftar uttryckligen till att förmedla kunskap till de professionella som i det sociala arbetet jobbar med frågor eller ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Texterna består av information om hur HVF som problematiska förstås, samt riktlinjer för bedömning av insatser kring HVF-relaterade ärenden.

Enligt Bergström och Boréus (2005:16) har en text funktionen att förmedla ett innehåll till en mottagare, med ett syfte att påverka mottagaren. Vi förhåller oss till texterna på så vis, att vi förstår att deras bakomliggande aktörer är myndigheter som innehar en högre maktposition gentemot de organisationer som är mottagare av dem. Mottagarna som tar del av materialet, ser vi använder det på sådant vis att det implementeras i det praktiska sociala arbetet, samt att det därigenom också färgar mottagarnas förståelse för ämnet. Vårt förhållningssätt till texterna blir således inte enbart att de förmedlar kunskap om HVF, utan utgörs även av förståelsen för att deras bakomliggande aktörer genom att göra anspråk på kunskap, också är delaktiga i skapandet av de diskurser som framträder i den konstruktionen.

För att nå vår empiri har vi gjort ett målinriktat urval (Bryman 2008:350). Inledningsvis har vi sökt upp en större mängd offentliga myndighetsdokument som berör ämnet hedersrelaterat våld och förtryck. Därefter gjordes ytterligare ett urval för att säkerställa spridningen mellan texterna, där vi valde bort texter som vi ansåg likna varandra innehållsmässigt. Samtliga texter är författade mellan åren 2011-2014, vilket betyder att de är aktuella på så sätt att den kunskap som de förmedlar

tillämpas i det sociala arbetet i dagsläget. De fyra texter som slutligen kom att utgöra vårt empiriska underlag är därmed noggrant utvalda och relevanta som underlag för vår studie.

Vidare om texternas innehållsmässiga standard gäller att de är av god kvalitet i fråga om autensitet, trovärdighet, representativitet samt meningsfullhet (Bryman 2011:489). De är representativa och meningsfulla för vår studie då de behandlar det ämne som vi med vår studie avser att undersöka. De uppfyller kravet om trovärdighet på det viset att deras innehåll är grundat i forskning, och kravet om autensitet på det viset att den forskningen kommer från trovärdiga källor. I och med att samtliga texter är författade av myndigheter kan vi också anta att de är granskade och godkända innan de publicerades.

5.3.1 Tillvägagångssätt

Under inläsningen av vår empiri delade vi inledningsvis upp texterna mellan oss två och läste dem var för sig. Vi diskuterade därefter texternas innehåll och identifierade både likheter och variationer dem emellan. Därefter gick vi åter till texterna för att närläsa deras innehåll med utgångspunkt i det som vi inledningsvis funnit. Med utgångspunkt i våra frågeställningar, valde vi här att särskilt notera, dels hur texterna beskriver HVF vad gäller problematikens uttrycksformer och bakomliggande orsaker, samt dels vilken betydelse kategorierna kön och etnicitet har för konstruktionen av HVF. Vid den andra inläsningen identifierade vi ett stort antal intressanta, och för vårt syfte relevanta aspekter. Utifrån dessa kunde vi tydligt urskilja två diskurser som var gemensamma för samtliga texter och återkommande inom var och en av dessa. Det är dessa två diskurser som vi i den här studien har valt att fördjupa oss kring. I huvudsak blir det därmed även dessa som ligger till grund för analysen i vår redogörelse av undersökningen. Vad gäller vår arbetsfördelning för studien i sin helhet, så har vi i vår strävan efter ett enhetligt arbete valt att gemensamt skriva alla delar.

5.4 Etiska överväganden

I forskning bör forskaren vara medveten om vad dennes studie riskerar att bidra till för de grupper av människor som den berör (Kalman & Lövgren 2012:9). I vår studie där vi undersöker vilka diskurser som framträder i konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck i myndighetsdokument, blir det viktigt att på så sätt ta i beaktning vilka konsekvenser den kan tänkas få för de grupper av människor som den berör. Då vi beskriver människor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck eller som lever med hedersnormer, riskerar vi att bidra till att reproducera diskurser om den gruppen av människor. Likaså berör vår studie skillnader mellan olika grupper av människor. Då vi benämner grupper där hedersnormer finns, innebär det att vi indirekt sätter den gruppen i relation till andra grupper där hedersnormen inte finns. Sådan forskning kan ibland kritiseras för att dess fokus på sådana jämförelser, i och med sitt resultat som uppmärksammar skillnader, riskerar att bidra till stigmatisering av grupper (Magnusson, Marecek 2010:34-40). Vi vill dock understryka vikten av ett sådant synliggörande, då forskning som visar hur olika grupper står i relation till varandra, också kan bidra till uppmärksammandet av vilka dolda värderingar och mönster av antaganden som finns i ett samhälle. Likaså kan forskning som belyser människors utsatthet bidra till synliggörande av deras position och behov.

I vår studie tittar vi närmare på den kunskap som myndigheter förmedlar till professionella som är yrkesverksamma i det sociala arbetet, vad gäller hur hedersrelaterat våld och förtryck som problematik ska förstås. Det innebär att när vi genom vår forskning, liksom myndigheterna, reproducerar diskurser om människor som lever med hedersnormer, också utelämnar brukarnas egna perspektiv. Detta är ingenting som påverkar syftet med vår studie, men ur ett etiskt perspektiv vill vi visa medvetenhet kring att vår forskning, på så vis bidrar till att ännu en studie utelämnar brukarperspektivet.

Det textmaterial som utgör grunden för vår empiri, är offentliga myndighetsdokument som inte kräver samtycke ifrån upphovspersonen för att användas i vår studie (Bryman 2011:132-132). Det är enskilda författare som står bakom de myndighetsdokument som utgör vår empiri. Då texterna är skrivna å

myndigheters vägnar samt utgivna av dessa, kommer de enskilda författarna att anonymiseras. Istället anges myndigheternas namn som texternas författare.

5.4.1 Positioner

Vår förkunskap om hedersrelaterat våld och förtryck utgörs av en förståelse av problemet som en form av mäns våld mot kvinnor. Vad som mer specifikt utmärker HVF, och om möjligt skiljer problematiken från mäns våld mot kvinnor, var för oss båda vid studiens inledande något mer oklart. Enligt Fejes och Thornberg (2009:17) påverkas forskaren i viss mån av sin förförståelse av ämnet vid tolkning av text. Vi är således medvetna om att vår tidigare kunskap och uppfattning om problematiken, på så vis oundvikligen har färgat vår tolkning av empirin. Enligt Andersson och Swärd (2008:247) har forskaren tolkningsföreträde av empirin som denne studerar. När vi läser, analyserar och beskriver innehållet i texter författade av andra människor, bestämmer vi på så vis över ordens innebörd. Vi har även inflytande över urvalet av vilka diskurser som ska lyftas fram i vår redogörelse för undersökningen. Medvetenhet om detta har bidragit till att vi i största mån har hanterat texternas innehåll varsamt, på så vis att vi har försökt att studera dem så nära deras ursprungliga innebörd som möjligt.

6. Kort presentation av empirin

Nedan följer en kort presentation av de texter som utgör det empiriska underlaget i vår studie. I samtliga texter redogör författaren för de olika uttryckssätt och bakomliggande orsaker som karaktäriserar hedersrelaterat våld och förtryck.

När man krockar skrevs i samarbete med Länsstyrelsen i Uppsala och Uppsala kommun (FAMNEN). Boken är riktad till Socialtjänsten med syftet att bidra till bättre bemötande och omhändertagande av de som är i risk eller som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Publiceringsår är okänt, men referenser görs till publikationer författade år 2008.

Våld i hederns namn: Handbok för skola och socialtjänst om skyldigheten att se och hjälpa utsatta (2014). Handboken är författad av Länsstyrelsen i Östergötland. Bokens syfte är att bidra med information och kunskap om hur professionella inom socialt arbete och inom Polisen ska arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck.

Vänd dem inte ryggen: Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck (2013). Författad av Socialstyrelsen. Utbildningsmaterialets syfte är att öka kompetensen hos professionella inom Socialtjänsten samt hälso- och sjukvård som i sitt arbete kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor.

Yrkesgemensam handbok - sociala resursförvaltningen (2013). Författad av Malmö Stad. Syftet med handboken är att ge stöd till professionella inom olika yrkesgrupper för hur de ska hantera ärenden som berör hedersrelaterat våld och förtryck.

7. Redogörelse för undersökningen

I redogörelsen för vår undersökning beskriver vi vilka diskurser som framträder när hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras i myndighetsdokument. Nedan kommer vi att presentera två diskurser som vi har identifierat i vår empiri. Genom att presentera olika textutdrag hämtade ur vår empiri, exemplifierar och synliggör vi hur de diskurser som vi har identifierat vanligen framträder i den samlade empirin. Urvalet av textutdrag grundar sig i vilka som tydligast återger de diskurser som vi vill analysera och kommentera. Då diskurserna går att finna i samtliga texter, med skillnaden att de framgår på olika sätt, är de att betrakta som representativa för alla texter. Därmed bör de enskilda textutdragen snarare förstås som exempel på hur samtliga författare uttrycker sig, snarare än som ett exempel på hur den enskilde författaren vanligen uttrycker sig i sin egen text. Att textutdrag från vissa texter förekommer oftare som exempel än andra, innebär således inte att den aktuella diskursen förekommer mer ofta i den specifika texten än i någon av de andra texterna.

Med utgångspunkt i diskurserna kommer vi att redogöra för hur HVF beskrivs vad gäller problematikens uttrycksformer och bakomliggande orsaker, såväl som för vilken betydelse kategorierna kön respektive etnicitet har för konstruktionen av HVF.

Vi börjar med att presentera *diskursen om vi och de andra*. Vi redogör då för i vilka sammanhang som den framträder, samt för vad den uttrycker. Närmare förklarar vi hur diskursen är sprungen ur författarnas konstruktion av HVF och det som förklaras vara problematikens bakomliggande orsaker. Vidare tydliggör vi hur författarna genom att ge etnicitet en betydande roll i den konstruktionen, därmed bidrar till att den kategorin på så vis dikterar villkoren för diskursen. I redogörelsen för diskursen tillämpas även relevanta analytiska verktyg för att analysera innebörden av den.

Därefter presenterar vi *diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika*. Vi redogör då för i vilka sammanhang som den framträder, samt för vad den uttrycker. Närmare förklarar vi hur diskursen är sprungen ur författarnas konstruktion av HVF och det som förklaras vara problematikens uttrycksformer. Vidare tydliggör vi hur författarna genom att ge kön en betydande roll i den konstruktionen, därmed bidrar till att den kategorin på så vis dikterar villkoren för diskursen. I redogörelsen för diskursen tillämpas även relevanta analytiska verktyg för att analysera innebörden av den.

7.1 Diskursen om vi och de andra

I författarnas konstruktion av hedersrelaterat våld och förtryck och det som förklaras vara problematikens bakomliggande orsaker, framträder diskursen om vi och de andra. De bakomliggande orsakerna inbegriper förekomsten av HVF vad gäller *var, när* samt *hos vilka* problematiken existerar. Genom diskursen om vi och de andra, skapar författarna en distans till problematiken genom att förlägga den hos andra människor, vilket resulterar i att det är dessa andra som betraktas "orsaka" HVF. Då författarna vidare ger kategorin etnicitet en betydande roll i

konstruktionen av HVF och dess bakomliggande orsaker, dikterar det villkoren för den diskursen.

Diskursen om vi och de andra går att urskilja i talet om att *HVF förekommer i samband med kulturkrock*, samt i talet om *mötet mellan den professionelle och brukaren*.

7.1.1 HVF förekommer i samband med kulturkrock

I nedanstående text framträder diskursen om vi och de andra när författaren talar om att HVF förekommer där olika kulturer möts:

Skillnader mellan kulturer ställs på sin spets när starkt patriarkalt uppbyggda familjer flyttar till Sverige och ska förhålla sig till kraven på barns och kvinnors (individens) rättigheter. (Våld i hederns namn, Länsstyrelsen Östergötland 2014:11)

I texten ovan kan vi se hur kultur och nationalitet ges en betydelsefull roll i framställningen av vad som orsakar hedersrelaterat våld och förtryck. Texten förekommer i ett avsnitt i *Våld i hederns namn* (2014:11) där författaren talar om vad som ligger bakom att HVF förekommer i Sverige. Det framgår att författaren gör skillnad mellan en kultur som finns i Sverige och kulturer som finns i andra länder, och att det är när den svenska kulturen möter de andra kulturerna, som HVF uttrycks. Därmed kan vi urskilja att HVF förekommer hos grupper av människor som har en annan kultur än vad som anses vara en svensk kultur. Beskrivningen av att familjerna “flyttar till Sverige”, talar dessutom om att de inte har Sverige som sitt ursprungsland, utan snarare att de har en annan nationalitet än en svensk. Därtill benämner författaren dessa familjer som “starkt patriarkalt uppbyggda”. Beskrivningen av att dessa familjer efter flytten till Sverige ska “förhålla sig till kraven på barns och kvinnors (individens) rättigheter”, talar om att sådana krav inte skulle förekomma i familjernas ursprungsländer.

I texten ovan går det att urskilja att författaren gör skillnad på olika kulturer, då denne ska förklara förekomsten av HVF. Detta blir tydligt när författaren ställer vad som avses vara en svensk kultur mot en annan kultur. En sådan uppdelning som

konstruerar kulturer som totalt åtskilda från varandra kan förstås som dikotomier (Mattsson 2010:79). Utifrån författarens framställning av vad som sker i mötet mellan de olika kulturerna, kan vi förstå att den svenska kulturen innefattar krav på barn och kvinnors rättigheter, medan den andra kulturen inte gör det. Den andra kulturen finns hos familjer som är starkt patriarkalt uppbyggda, medan den svenska kulturen inte förekommer i sådana familjer. Vidare blir den andra kulturen bärare av hedersnormer, något som inte existerar i den svenska kulturen. Med den dikotoma uppdelningen mellan den svenska kulturen och den andra kulturen, distanserar författaren de båda från varandra, så att en åtskillnad skapas mellan de grupper av människor som inbegrips i dem. De los Reyes (2003:32) menar att en sådan gränsdragning kan bidra till en föreställning om ett *vi* och *de andra*, där de andra representeras av det som *vi*:et inte är. Synen på etnicitet som statiskt, något som en individ har och är, är bidragande till att begreppet ofta används som en tydlig markör av människan för att identifiera och förstå sig själv i relation till andra människor (Mattsson 2010:78). Mot bakgrund av det kan vi förstå författarens uppdelning mellan de båda kulturerna som ett uttryck för att försöka förstå den andra kulturen med utgångspunkt i sin egna kulturella kontext. Genom att särskilja den andra kulturen från sin egna, begripliggör på så sätt författaren vad den andra kulturen innebär. I författarens framställning av HVF vad gäller problematikens bakomliggande orsaker, bidrar denne till diskursen om *vi* och *de andra*, genom att åtskilja den svenska kulturen (*vi*) och den andra kulturen (*de andra*).

Författarens framhållande av kultur och nationalitet i texten ovan, bidrar till att etnicitet får betydelse i diskursen om *vi* och *de andra*. När kultur och etnicitet ges betydelse i diskussioner om HVF, menar de los Reyes (2003:11) att orsaken till problemet flyttas över till en grupp människor, istället för att problemet ses bero av strukturer i samhället. Enligt Mattsson (2010:78) är begreppet kultur att betrakta som en individs levnadssätt ifråga om regler, normer och värderingar. Medan begreppet etnicitet förstås vara kopplat till en individs identitet och grupptillhörighet ifråga om religion, språk, kultur och nationalitet. En individs etnicitet är därmed föränderlig på så vis att den beror av hur dessa olika tillhörigheter finns kombinerade hos denne (Mattsson 2010:78). Därmed förstår vi att individer som exempelvis har samma nationalitet kan ha olika etniska identiteter. Likaså kan individer som är bärare av samma kultur kan ha olika nationaliteter. På

så vis blir författarens framställning av i vilka kategorier av grupper av människor som HVF förekommer i, något generaliserad mot bakgrund av att en individs etnicitet inte är given utifrån dennes ursprung eller kulturella tillhörighet. Därmed kan vi förstå diskursen om vi och de andra, som skapad ur författarens tal om etnicitet i relation till vad som förklaras vara bakomliggande orsaker till HVF.

Ytterligare ett exempel på hur diskursen om vi och de andra blir synlig i talet om HVF och dessa bakomliggande orsaker, återfinns i nedanstående text där författaren talar om att HVF förekommer där olika kulturer möts:

...[Flickor som är utsatta för HVF] lever med den dagliga utmaningen att vara både och. Att till exempel både bejaka sin religion och att vägra vara våldsoffer. Genom att kämpa för rätten att vara både kurd och svensk, både muslim och feminist eller både internationalist och lokalt förankrad försvarar dessa kvinnor rätten att skapa och bejaka en egen identitet. (När man krockar, Länsstyrelsen Uppsala, odaterad:34)

I texten *När man krockar* (odaterad:34) beskrivs flickors kamp för att skapa sin egen identitet under de förhållanden som de lever under som utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Författaren framställer flickornas situation genom att med hjälp av olika identiteter beskriva att flickorna kämpar för rätten att bejaka flera sådana samtidigt. Genom att presentera identiteterna i par och genom att ställa dem mot varandra, tydliggör författaren hur identiteterna skiljer sig åt. Identiteterna framställs på så vis som motsatspar, något som får effekten att det synliggör vilka svårigheter flickorna kan ha att internalisera de båda samtidigt.

Som exempel ställer författaren "muslim" och "feminist" mot varandra, med vad vi tolkar är syftet att visa att de båda identiteterna skulle vara svåra att bejaka samtidigt. Identiteterna kan förstås som *binära oppositioner*. Mattson (2010:80-81) menar att binära oppositioner har funktionen att identifiera varandra. När identiteten muslim sätts i relation till identiteten feminist, tydliggörs på så vis de bådars likheter och skillnader. Muslim och feminist har den likheten att de båda är exempel på identiteter som grundar sig i ideologier, men i jämförelse med varandra kan vi förstå hur dessa identiteter skiljer sig åt. Att identifiera sig som muslim får i det här

sammanhanget betydelsen att det representerar en identitet med värderingar som skiljer sig från de värderingar som en feminist har. På liknande vis får motsatsparet "kurd" och "svensk" betydelsen att de båda representerar varsin nationalitet, men också att de skiljer sig från varandra i vad de representerar. Enligt Mattsson (2010:87) finns det en föreställning om att människors olika etniciteter eller kulturer är helt skilda från varandra. En individ som identifierar sig som kurd skulle därmed vara helt olik en annan individ som identifierar sig som svensk. Enligt Mattsson (2010:78) grundar sig sådana föreställningar troligen i antaganden om att etnisk tillhörighet är något statiskt. Dock är etnicitet att betrakta som föränderligt, menar Mattsson (2010:78). Utifrån det perspektivet skulle det alltså inte behöva vara problematiskt för de utsatta flickorna att identifiera sig som både kurd och svensk. Mot bakgrund av att författaren talar om flickor som är utsatta för HVF, blir dock betydelsen att flickorna har svårigheter att bejaka båda identiteterna samtidigt, eftersom de förväntas identifiera sig med den identiteten som ligger i linje med de normer och värderingar som återfinns i grupper med hedersnormer. Därmed knyter författaren de specifika identiteterna till de flickor som är utsatta för HVF. Innebörden av författarens ord blir således att den ena identiteten anses vara kopplad till hedersnormer, medan den andra identiteten inte är det.

Liknande föreställning som ovan kring vem som förklaras vara utsatt för HVF, visar sig i författarens sätt att illustrera hur det är en utmaning för flickorna att "både bejaka sin religion och att vägra vara våldsoffer". Något som indikerar att bejakandet av en religion skulle försvåra kampen om att bli fri från HVF. Exemplet får betydelsen att de flickor som är utsatta för HVF inte kan leva i enlighet med sin tro samtidigt som de försöker vägra att vara våldsoffer. För att kunna bejaka sin religion måste de utsatta alltså acceptera sin utsatthet, eftersom normerna kring de båda verkar krocka med varandra. Därigenom knyts religion - eller snarare religiositet - till HVF, med innebörden att det är fullt möjligt att bejaka sin religion och samtidigt vara utsatt för HVF, då de två identiteterna går hand i hand. Utifrån den informationen ser vi återigen exempel på hur författaren tillmäter etnisk tillhörighet betydelse i sin konstruktion av HVF vad gäller problematikens orsaker. Författarens framställning av detta bidrar på så vis till diskursen om vi och de andra.

7.1.2 Mötet mellan den professionelle och brukaren

I nedanstående text kan vi urskilja diskursen om vi och de andra när författaren beskriver hur den professionelle bör agera i mötet med den våldsutsatta kvinnan:

Ibland har infödda svenskar högre tolerans för våld mot kvinnor, barn och ungdomar från “andra kulturer” än om våldet riktas mot en person med svensk etnisk bakgrund. Ett bra tips är att föreställa sig att personen som söker hjälp är av svensk etnisk bakgrund - då går det att se sina egna fördomar och det kan bli lättare att agera utifrån utgångspunkten att alla barn och ungdomar har rätt till likvärdig hjälp. (När man krockar, Länsstyrelsen Uppsala odaterad:63).

I ovanstående text av Länsstyrelsen Uppsala (odaterad:63) informerar författaren hur professionella i ärenden som berör hedersrelaterat våld och förtryck bör resonera i situationer där bemötande och bedömning av insatser är centralt. Författaren utgår från en föreställning om att professionella tenderar att ha högre tolerans för våld riktat mot utsatta individer från “andra kulturer”, än för våld som riktats mot utsatta individer med “svensk etnisk bakgrund”. Den riktlinje som författaren förmedlar i sin framställning handlar om att den professionelle ska låtasas som om att brukaren har en svensk etnisk bakgrund, för att då snabbare reagera och bedöma insatser i nivå med vad denne skulle ha gjort om den utsatta hade haft svensk etnisk bakgrund. Författaren talar implicit om att det finns en förståelse av det hedersrelaterade våldet och förtryckets bakomliggande orsaker som något kulturellt betingat. Föreställningen om att de människor som är utsatta för HVF kommer från “andra kulturer” färgar, enligt författaren, de professionellas förståelse av problematiken. Författaren beskriver hur detta är något som bidrar till konsekvensen att de professionella bemöter och behandlar utsatta kvinnor och barn annorlunda beroende på deras etniska tillhörighet. Möjligen är författarens rekommendation att betrakta som ett försök att se bortom kulturella skillnader, men i sitt uppmärksammande av dessa blir effekten till trots en identifiering av kultur som en markör för vem som är utsatt för HVF. Diskursen om vi och de andra framträder här i och med författarens beskrivande av hur etnicitet ges betydelse i mötet mellan den professionelle och brukaren. Genom att författaren i texten ovan konstruerar HVF som en problematik vars bakomliggande orsaker förklaras vara

att det förekommer hos människor som har ett annat etniskt ursprung än svenskt, så bidrar denne till diskursen om vi och de andra.

Enligt de los Reyes (2003:9) beror det svenska samhällets passiva inställning till våldsutsatta kvinnor och barn med en annan etnicitet än svensk, på kulturaliseringen av HVF. När HVF förklaras som kulturellt orsakat, förflyttas kvinnoförtrycket till andra grupper av människor, andra länder och andra kulturer (de los Reyes 2003:10). Den föreställningen leder enligt de los Reyes (2003:9) till att våld och förtryck neutraliseras i den bemärkelsen att det inte anses vara lika allvarligt som det våld och förtryck som riktas mot kvinnor och barn med etnisk svensk tillhörighet. På så vis kan vi förstå ovanstående text som ett uttryck för hur ett annorlunda bemötande gentemot våldsutsatta kvinnor med icke-svensk etnisk bakgrund, kan legitimeras med stöd i föreställningen om att "sådan är deras kultur". Enligt Lykke (2009:34) innebär *kulturessensialism* en tanke om att en människas kulturella-, etniska-, och religiösa tillhörighet är det som definierar denne. På så vis kan vi förstå författarens framställning ovan av den professionelles föreställning av den våldsutsatta kvinnan som ett uttryck för en sådan tanke. Lykke (2009:34) menar att sådana föreställningar ofta baseras på etnocentriska uppfattningar om vad som utgör en specifik kultur. Därmed kan vi förstå den professionelles inställning till brukaren som en konsekvens av sådana stereotypa föreställningar.

Enligt Mattsson (2010:134) positioneras den våldsutsatta kvinnan inte enbart utifrån sitt kön utan även utifrån sin etniska tillhörighet, något som påverkar hur hon blir betraktad av exempelvis professionella. Föreställningen om etniska skillnader som avsevärt olika varandra, riskerar att bidra till synen på den utsatta som någon främmande och synen på det våld och förtryck som hon utsatts för som något obegripligt (Mattsson 2010:87, de los Reyes 2003:9). Genom att på så sätt markera etnicitetens betydelse i vad som anses orsaka HVF, riskerar författaren därmed att bidra till synen på den utsatta kvinnan som etniskt avvikande från det svenska samhället. Därmed bidrar författaren även till skapandet av diskursen om vi och de andra.

Diskursen om vi och de andra framträder också i texten nedan, där författaren beskriver vad den professionelle bör tänka på vid anlitan­de av tolk i HVF-relaterade ärenden:

När tolk behövs ska man vara medveten om risken med att anlita tolk eller använda hemspråkslärare från samma kulturgrupp som eleven. Många av Malmös invandrargrupper är små och individer ur samma grupp känner ofta varandra. (Yrkesgemensam handbok, Malmö Stad 2013:31).

I texten *Yrkesgemensam handbok* (2013:31) beskriver författaren hur den professionelle på en skola ska förhålla sig till användandet av tolk i ärenden med elever som misstänks vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Med utgångspunkt i att tolken pratar samma språk som eleven, verkar det finnas en föreställning hos författaren om att detta innebär att tolken och eleven också delar samma etnicitet och kultur. Författaren använder begreppet “kulturgrupp” för att beskriva det som förenar tolken och eleven. Författaren förklarar även implicit att det finns en risk för att tolken ska prata med andra individer inom samma “invandrargrupp” om ärendet, något som verkar kunna riskera elevens säkerhet. Möjligen kan det vara författarens avsikt att enbart belysa den risk som alltid föreligger kring att brukaren känner den professionelle, då andra nya professionella inbjuds i hanteringen av ärendet. Dock anser vi att det i sådant fall förekommer överflöd­ig information angående brukarens etniska och kulturella tillhörighet i framställningen ovan, för att en sådan förklaring skulle vara legitim.

Författaren tillskriver genom sin framställning en grupp människor specifika normer och värderingar som kan tänkas vara representativa i en hederskontext. Med benämningen kulturgrupp ringar författaren in en grupp människor där faktorerna språk och kultur är gemensamma för de ingående medlemmarna. Begreppet invandrargrupp användas näst intill synonymt med kulturgrupp av författaren, i det att denne verkar avse samma grupp människor, men med skillnaden att en kulturgrupp är en typ av invandrargrupp. Enligt Mattsson (2010:77) finns det en tendens att i det vardagliga språket tala om etnicitet och kultur som varandras synonymer, det vill säga att en specifik etnicitet med en specifik kultur

sammankopplas med varandra. I texten ovan kan det urskiljas hur författaren implicerar detta, genom dennes framställning av att ett gemensamt språk går att härleda till ett gemensamt ursprung. Ett ursprung som likställs med den kultur som tros vara rådande för den gruppen av människor. Författarens framställning av att tolken skulle kunna ha samma kultur som den utsatta eleven som lever med hedersnormer, kan förklaras vara ett uttryck för en kulturessentialistisk föreställning om hos vilka grupper av människor som sådana hedersnormer finns. Enligt Lykke (2009:34) tenderar sådana föreställningar att generaliseras till att omfatta hela grupper av människor, då de brukar baseras på etnocentriska och stereotypa föreställningar om vad som kännetecknar en viss kultur. Därigenom tillmäter författaren etnicitet en betydande roll i konstruktionen av hedersrelaterat våld och förtryck, vad gäller hos vem problematiken finns och därigenom vad som förklaras vara dess bakomliggande orsaker. Då författaren beskriver att den professionelle ska vara uppmärksam på att anlita tolk kan äventyra brukarens säkerhet, bidrar denne till diskursen om vi och de andra på så sätt att problematiken förstås förekomma hos de andra.

7.2 Diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika

I författarnas konstruktion av hedersrelaterat våld och förtryck och det som förklaras vara problematikens uttrycksformer, framträder diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika. Vad som inbegrips i problematikens uttrycksformer är *på vilket sätt* individen drabbas av våldet och förtrycket. Genom diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika, skiljer författarna på det våld och förtryck som drabbar flickor respektive pojkar, något som resulterar i att de bådas positioner som utsatta för HVF beror av deras olika förutsättningar i det patriarkala samhället. Då författarna vidare ger kategorin kön en betydande roll i konstruktionen av HVF och dess uttrycksformer, dikterar det villkoren för den diskursen.

Diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika går att urskilja i talet om att *flickor drabbas i större utsträckning än pojkar*, i talet om att *pojkar har dubbla roller*, samt i talet om att *förövaren definierar och kontrollerar flickans sexualitet*.

7.2.1 Flickor drabbas i större utsträckning än pojkar

I de båda texterna nedan framträder diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika, i författarens framställning av hur flickor och pojkars livsutrymme begränsas på olika sätt, i samband med att denne förklarar hur HVF uttrycks:

Både pojkar och flickor utsätts för våld av sina familjer [...]. Men det är flickorna som i större utsträckning kan utsättas för starka begränsningar av livsutrymmet [...]. (När man krockar, Länsstyrelsen Uppsala, odaterad:61)

Pojkar har ofta ett större handlingsutrymme än flickor [...]. (När man krockar, Länsstyrelsen Uppsala, odaterad:44)

I de två ovanstående texterna av Länsstyrelsen Uppsala (odaterad:61,44) framträder en diskurs om att flickor och pojkar drabbas olika som utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Det verkar som att flickor utsätts för begränsningar av livsutrymmet i större utsträckning än vad pojkar gör, samt att pojkar ges ett större handlingsutrymme än vad flickor ges. Genom författarens framställning förstår vi att det finns en könsskillnad i hur HVF påverkar de som är utsatta. Enligt Hirdman (2001:63) anger *det stereotypa genuskontraktet* förhållandet mellan män och kvinnor i ett samhälle, något som bland annat inbegriper att mannen tar plats på kvinnans bekostnad när det kommer till rörelsefrihet och resurstilldelning. På så vis kan vi förstå att flickor som är utsatta för HVF, blir drabbade av större begränsningar än pojkar, endast på grund av deras position som just flickor. Mattsson (2010:46) förklarar på ett liknande sätt som Hirdman gör, att det ojämlika förhållandet mellan män och kvinnor är en fråga om maktordning. Enligt Mattsson (2010:46) betraktas kvinnor som avvikande i relation till män, något som bidrar till att kvinnors handlande ofta ifrågasätts. Män å andra sidan, blir sällan betvivlade för deras handlingar, då deras agerande per automatik bedöms vara regelrätt utifrån premissen om mannen som norm (Mattsson 2010:46). På så vis kan vi förstå författarens framställning av flickors begränsningar i livsutrymmet som en konsekvens av föreställningen om flickor som avvikande i förhållande till pojkar. Därmed gör författaren kön betydelsefullt för konstruktionen av HVF, vad gäller problematikens olika uttrycksformer. Då författaren talar om att flickor drabbas i

större utsträckning än pojkar, bidrar denne till diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika.

I nedanstående text där författaren närmare belyser hur flickors livsutrymme kan begränsas när de är utsatta för HVF, blir diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika också framträdande:

Flickor kan leva starkt begränsade liv som innebär psykisk misshandel utan att de utsätts för fysiskt våld. De kanske måste gå direkt hem från skolan, får inte umgås med kompisar, får inte delta i all skolundervisning och får inte följa med på utflykter och skolresor, får inte uttrycka sina åsikter fritt, de kan tvingas ta orimligt stort ansvar för hushållsarbete och barnpassning, de får sina saker genomsökta och sms lästa av föräldrarna [...]. (När man krocker, Länsstyrelsen Uppsala, odaterad:25)

I texten *När man krocker* (odaterad:25) beskriver författaren att flickor är styrda både i och utanför hemmet. I texten framställer författaren exempelvis hur flickorna kontrolleras i det att de inte får delta i vissa aktiviteter i skolan eller på sin fritid, samt att de förväntas ta ett stort ansvar för hushållsarbetet hemmavid. Enligt Hirdman (2001:84) kan det stereotypa genuskontraktet hur vi ser på könsroller och vilken betydelse de har för vårt begripliggörande av vad som är en man respektive en kvinna (Hirdman 2001:84). De begränsningar som flickorna enligt författaren beskrivs leva med, kan därmed ses som begränsningar som drabbar dem enbart på grund av deras könstillhörighet. Utifrån det stereotypa genuskontraktet (Hirdman 2001:84) kan vi också förstå förövarens syn på könsroller och därmed även dennes uppfattning om i vilken utsträckning de normer som omger dessa ska efterföljas.

Frånvaron av en motsvarande beskrivning för hur pojkar begränsas i deras vardag, ger oss en bild av att den typen av förtryck som exemplifieras i texten ovan endast drabbar flickor. Hirdman (2001:35) beskriver att människor tenderar att se på förhållandet mellan mannen och kvinnan som dikotomier, det vill säga som varandras totala motsatser. På så sätt (2001:36) kan konstruktionen av mannen respektive kvinnan förstås bero av det som skiljer dem åt. Enligt Hirdman (2001:65)

kan *principen om isärhållandet* mellan könen tänkas ligga till grund för de tankar om traditionella könsroller som mer eller mindre finns i samhällen där patriarkala strukturer existerar. De olika uppgifter och egenskaper som åläggs och tillskrivs flickor respektive pojkar, kan därmed ses komma ur en sådan traditionell syn på könsroller som inbegriper mannen och kvinnan som varandras totala motsatser. Därmed blir betydelsen av texten ovan att i de arenor där flickor begränsas, har pojkar tillgång. I författarens tal om att flickor drabbas i större utsträckning än pojkar, framträder diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika. Kategorin kön blir därmed avgörande för hur den diskursen ser ut.

7.2.2 *Pojkar har dubbla roller*

I nedanstående text framträder diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika, när författaren beskriver att pojkar som utsatta för HVF både innehar rollen som offer och förövare:

Gränsen mellan offer och förövare kan vara otydlig, exempelvis när pojkar och unga män utövar våld mot sina systrar samtidigt som de själva är utsatta för någon form av våld eller förtryck. (Vänd dem inte ryggen, Socialstyrelsen, 2013:17)

I texten *Vänd dem inte ryggen* (2013:17) beskriver författaren att pojkar och unga mäns position som utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, består av två olika roller. Författaren uttalar explicit att pojkar och unga män kan utöva våld mot sina systrar och samtidigt själva vara utsatta. Det positionerar pojkar och unga män som både "offer" och "förövare". I beskrivningen av pojkar och unga mäns könsspecifika roller, kan vi genom författarens framställning urskilja diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika. I nästkommande två texter förklarar författaren närmare vad som inbegrips i deras båda roller:

Pojkar och unga män kan även utsättas för våld om de stödjer eller beskyddar flickor eller kvinnor som bryter mot normerna. (Vänd dem inte ryggen, Socialstyrelsen, 2013:17).

Pojkar eller unga män förmås vakta över systrar eller kvinnliga kusiner, eller tvingas utsätta exempelvis sin mamma eller sina systrar för olika former av förtryck eller våld. (Vänd dem inte ryggen, Socialstyrelsen, 2013:17).

I den översta texten exemplifierar författaren pojkar och unga mäns position som offer då de är utsatta för HVF. Författaren förklarar närmare att pojkar och unga män utsätts för våld ifall de stödjer eller beskyddar flickor eller kvinnor som bryter mot normer. Mattsson (2010:61-65) förklarar att begreppet *heteronormativitet* och beskriver att det utgår från heterosexualiteten som norm. Detta kan ses ligga till grund för specifika könsroller som män och kvinnor förväntas agera utifrån. Enligt Hirdman (2010:88,90) kan det stereotypa genuskontraktet betraktas som grundläggande för hur sådana normer konstrueras. Pojkars och unga mäns position som offer, kan delvis förstås utifrån tanken om att de förväntas internalisera sådana normer. Ifall att de frångår och på så sätt överträder gränsen för dessa, så riskerar de att hamna i en utsatt position. Att stödja eller beskydda normbrytande flickor eller kvinnor, tolkar vi på så sätt motgå de förväntningar som pojkar och unga män har på sig kring hur de bör agera som just pojkar och unga män, något som medför att de själva blir utsatta. Författaren ger därmed kön betydelse i sin konstruktion av hedersrelaterat våld och förtryck då denne beskriver problematikens olika uttrycksformer.

Förutom att pojkar och unga män kan vara utsatta som offer som en konsekvens av deras normöverträdelser som författaren redogör för i den första texten ovan, så beskriver författaren i den andra texten ovan att pojkar och unga män kan vara utsatta på det viset att de direkt uppmanas till att agera som förövare. Däri går det att utläsa att pojkar och unga män "förmås" eller "tvingas" att "vakta" eller "utsätta" sina kvinnliga släktingar för våld eller förtryck. Författaren beskriver att pojkar och unga män kan få direkta uppmaningar om att agera som förövare. Enligt Mattsson (2010:46) kan vi genom kunskap om att det finns en könsmaktsordning förstå mäns position i relation till kvinnor som överordnade dem. Hirdman (2001:88,90) menar att män och kvinnor förväntas agera utifrån sina givna könsroller. Därmed kan vi förstå att pojkar och unga män förväntas agera som att de är överordnade sina kvinnliga släktingar. Detta är betydelsefullt för förståelsen av att pojkar och unga

män oberoende av deras unga ålder exempelvis får till uppgift att utöva våld eller förtryck mot sina mödrar. I egenskap av deras könstillhörighet berättigas de alltså att inneha en sådan position. När författaren talar om att pojkars och unga mäns position som utsatta för HVF delvis innebär att de tvingas till att agera som förövare, är det ett sätt för denne att exemplifiera den andra roll som pojkar och unga män som utsatta för HVF innehar.

I de två texterna ovan beskriver författaren att pojkar och unga män både kan inneha rollen som offer och förövare, något som gör att författaren bidrar till föreställningen om att pojkar och unga män har dubbla roller som utsatta för HVF. Författarens konstruktion av pojkars och unga mäns dubbla roller, bidrar till diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika, på så sätt att denne specifikt framställer hur pojkars och unga mäns utsatthet bör förstås. Därigenom, förstår vi att flickors position som utsatta för HVF skiljer sig från deras. På så sätt blir diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika framträdande här.

Ett ytterligare exempel på hur pojkars utsatthet skiljer sig från flickors, beskrivs i texten nedan då författaren förklarar hur de i sin utsatthet också indirekt kan tvingas att agera som förövare:

Pojkarna kan också hamna i ett dilemma där de ska uppfylla kraven från familjen samtidigt som de förstår systemens eller kusinens önskan om att få ett visst livsutrymme. Det kan leda till att pojkarna tar ett eget bestraffningsansvar utan att informera pappan om vad systemen gjort. (Våld i hederns namn, Länsstyrelsen Östergötland, 2014:10).

Författaren förklarar i ovanstående text hur pojkar själva kan besluta att bestraffa sina systrar för att ge dem ett mildare straff än om någon annan inom familjen skulle ha givit dem det. Författaren talar implicit om att detta kan förstås som ett indirekt tvång för pojkarna att agera som förövare, och som ytterligare ett exempel på hur vi kan förstå vilken position som just pojkar som är utsatta för HVF har. Då könsmaktsordningen placerar män som överordnade kvinnor (Mattsson 2010:46) kan vi förstå pojkarnas position som utsatta för HVF utifrån att deras agerande som förövare kan vara en roll som indirekt är påtvingad dem i deras utsatthet. Författaren

till texten ovan beskriver ett exempel som visar hur pojkar som utsatta för HVF, blir offer på så vis att de förväntas “uppfylla kraven från familjen” om “att informera pappan om vad systemen gjort”, och förövare på så vis att de indirekt tvingas till att ta “eget bestraffningsansvar”. På så sätt konstruerar författaren pojkars position som utsatta för HVF som innehavande av dubbla roller. Därigenom bidrar författaren till diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika.

7.2.3 Förövaren definierar och kontrollerar flickans sexualitet

I nedanstående text synliggörs diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika, när författaren talar om att förövaren definierar och kontrollerar flickors sexualitet:

Oskulden måste bevaras för att släktens heder ska behållas intakt. [...] Ryktet behöver inte alltid ha en direkt koppling till “oskuldens vara eller icke vara” utan kan också kopplas till beteenden som leder till att flickan blir betraktad och stämplad som en “hora”. Gränsen mellan en “fin kysk flicka” och en “hora” kan vara knivskarp. (När man krocker, Länsstyrelsen Uppsala, odaterad:38).

Författaren beskriver i *När man krocker* (Länsstyrelsen Uppsala odaterad:38) ett exempel på hur en flickas agerande i förhållande till hennes sexualitet kan kontrolleras av förövaren. Författaren talar om att en flickas oskuld är avgörande för att släktens gemensamma heder förblir opåverkad. Vad författaren säger indirekt i texten är att en flicka bör bete sig utifrån vad som är just förövarens föreställning om hur en flicka som är oskuld ska bete sig. Det verkar alltså inte behöva föreligga någon faktiskt sanning om huruvida flickan är oskuld eller ej till grund för förövarens förtryck mot flickan, utan avgörande är förövarens egen definition av vad som är ett oskuldsfullt beteende eller inte.

I texten talar författaren också om att skillnaden kan vara mycket liten mellan vad som anses vara ett acceptabelt beteende eller ej. Benämningen “fin kysk flicka” respektive “hora” kan förstås som dikotomier som implicerar att flickan både betraktas som, och förväntas vara, antingen eller. Att gränsen mellan de båda identiteterna beskrivs vara “knivskarp”, talar om att flickan har ett mycket litet utrymme att bejaka sin sexualitet. Minsta avvikande från det förövaren anser vara

ett acceptabelt beteende verkar betraktas som ett normbrott, något som legitimerar att flickan utsätts för förtryck. Författaren beskriver att bevarandet av flickans oskuld är kopplad till släktens heder, därigenom kan vi förstå hennes begränsade frihet att själv definiera och bejaka sin sexualitet, som ett uttryck för förövarnas behov av bibehålla släktens gemensamma heder intakt.

Enligt Mattsson (2010:52) går det att urskilja förekomsten av tydliga könsnormer i ett samhälle genom att betrakta effekten som blir av att en individ bryter mot dem. Utifrån det kan vi förstå att det förtryck som förövaren sanktioner flickan ifall att hennes oskuld inte bevaras, d.v.s. att "bli betraktad och stämplad som hora", därmed kan förklara att det inom släkten där HVF förekommer existerar särskilda normer för hur en flicka ska bete sig.

Genom att författaren i sitt tal om hur förövaren definierar och kontrollerar flickans sexualitet, tillmäter kategorin kön stor betydelse, bidrar denne till diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika. I nästkommande text beskriver en annan författare ytterligare ett sätt som förövaren definierar och kontrollerar flickors sexualitet på:

...konflikter vid ingående av äktenskap och val av äktenskapspartner ofta är bakgrunden till att unga utsätts för hedersrelaterat våld. [...] en vanlig orsak till att unga (framförallt flickor och unga kvinnor) blivit omhändertagna på grund av hedersrelaterat våld och förtryck var att de inte själva fick välja livspartner [...]. (Vänd dem inte ryggen, Socialstyrelsen, 2013:21)

I texten *Vänd dem inte ryggen* (2013:21) beskriver författaren att konflikter vid val av äktenskapspartner, ofta är bakgrunden till att flickor och unga kvinnor blir utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Utifrån texten ovan går det att urskilja två situationer som kan ligga till grund för en sådan konflikt, och som därmed bidrar till att flickor och unga kvinnor blir utsatta. I fall där flickor och unga kvinnor motsätter sig valet av äktenskapspartner, riskerar de att bli utsatta för HVF, som en konsekvens av att de bryter mot de normer som ligger bakom det valet. I fall där flickor och unga kvinnor istället accepterar valet av äktenskapspartner, riskerar de

likväl att bli utsatta för HVF, dock som en konsekvens av deras val att följa de normer som låg till grund för det valet.

I texten *Yrkesgemensam handbok* författad av Malmö Stad (2013:14) redogörs det närmare för den utsatta flickans position kring valet av äktenskapspartner. Författaren beskriver däri att det arrangerade äktenskapet är ett sätt för familjen att bevara flickans oskuld. För att försäkra att flickans oskuld är bevarad fram tills det att hon gifter sig kan familjen vilja arrangera ett tidigt äktenskap, då chansen då är större att flickans oskuld är intakt (Malmö Stad 2013:14). I texten *När man krocker* (odaterad:39) beskriver Länsstyrelsen Uppsala att ett äktenskap också kan användas som en typ av bestraffning ifall att en flicka har förlorat sin oskuld innan sitt ingående av äktenskap. I författarnas beskrivning av oskuldens betydelse för äktenskapet går det att urskilja att både ett bevarande och ett mistande av oskulden leder till att flickan kan tvingas ingå i äktenskap. Därmed blir författarnas framställning av flickornas position den att flickorna riskerar att bli utsatta för sådant typ av förtryck, oavsett om de motsätter sig de normer som de förväntas följa eller inte.

Vidare skriver Malmö Stad i *Yrkesgemensam handbok* (2013:49) att flickor som blir bortgifta mot sin vilja utsätts för sexuella övergrepp eller våldtäkt under äktenskapet. Därmed förstår vi författarens framställning av flickornas position, som att det inte bara är själva ingäendet av äktenskapet i sig som utgör det förtryck som flickorna utsätts för, utan även det våld och förtryck som innesluts i det. Då flickans kropp och sexualitet innan äktenskapet beskrivs vara kontrollerad av hennes släkt i och med bevarandet av oskulden (Malmö Stad 2013:14), har hon oavsett om hon är gift eller ogift, en begränsad möjlighet att bestämma över sin egen kropp och sexualitet.

Mattsson (2010:63,65) beskriver begreppet *heteronormativitet* som grundat i en syn på att heterosexualitet är överordnad all annan form av sexualitet. Det kan tänkas ligga till grund för föreställningar om att parrelationer ska utgöras av en man och en kvinna (Mattsson 2010:63,65). Med utgångspunkt i heterosexualiteten som norm, kan vi förstå att de flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck förväntas ingå i äktenskap med män. Med kunskap om att det finns en

könsmaktsordning som anger maktförhållandet mellan män och kvinnor (Mattsson 2010:46), kan vi förstå att det våld och förtryck som Malmö Stad (2013:14) menar att flickor utsätts för inom äktenskapet, kan grunda sig i den maktöverordning män har gentemot kvinnor. Vidare förstår vi också det faktum att förövaren definierar och på så sätt kontrollerar flickans sexualitet, i det här fallet genom det arrangerade äktenskapet, också är ett uttryck för det ojämlika maktförhållande som råder mellan män och kvinnor. Mattsson (2010:47) beskriver hur mannens kontroll över kvinnans kropp ligger till grund för det kvinnoförtryck som existerar i samhällen som genomsyras av patriarkala strukturer, där sexualitet, makt och övergrepp ofta är i fokus. Det texterna (Malmö Stad 2013:14,49, Länsstyrelsen Uppsala odaterad:39, Socialstyrelsen 2013:21) uttrycker kring vilka olika villkor flickor som är utsatta för HVF kan leva under gällande valet av äktenskapspartner, kan därmed betraktas som ett sätt för män som förövare att kontrollera deras kroppar. Att flickor utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck oavsett om de bryter mot gällande normer eller inte, oavsett om de är oskuld eller inte innan ingående av äktenskap, samt oavsett de är gifta eller inte, säger inte enbart att det är förövaren som dikterar villkoren för deras sexualitet, utan även att deras position därmed omöjliggör för dem att själva bejaka och bestämma över den. Författarnas (Malmö Stad 2013:14,49, Länsstyrelsen Uppsala odaterad:39, Socialstyrelsen 2013:21) framställning av det specifika våld och förtryck som flickor drabbas av som utsatta för HVF blir betydelsefull för konstruktionen av HVF vad gäller problematikens olika uttrycksformer, då den bidrar till diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika.

8. Sammanfattning av redogörelse för undersökningen

Syftet med vår studie var att undersöka vilka diskurser som framträder när hedersrelaterat våld och förtryck konstrueras i myndighetsdokument. I författarnas konstruktion av HVF identifierades två diskurser som kom att ligga till grund för vår redogörelse för undersökningen. Genom tillämpning av olika analytiska verktyg kunde det urskiljas hur de båda diskurserna färgades av kategorierna kön respektive etnicitet. I sammanhang där författarna talade om HVF och dess bakomliggande orsaker, kom talet att handla om betydelsen av etnicitet. När författarna talade om HVF och dess uttrycksformer, framträdde istället betydelsen av kön.

Diskursen om vi och de andra gick att urskilja i författarnas konstruktion av HVF och det som förklarades vara problematikens bakomliggande orsaker. Dessa orsaker visade sig inbegripa förekomsten av HVF vad gäller *var, när* samt *hos vilka* problematiken existerar. Genom diskursen om vi och de andra, kunde vi urskilja hur författarna skapade en distans till problematiken genom att förlägga den hos *de andra*, något som resulterade i att de andra kom att betraktas "orsaka" HVF.

Diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika synliggjordes i författarnas konstruktion av HVF och det som förklarades vara problematikens uttrycksformer. Vad som inbegreps i dessa uttrycksformer visade sig vara *på vilket sätt* individen drabbas av våldet och förtrycket. Genom diskursen särskilde författarna det våld och förtryck som drabbar flickor respektive pojkar, vilket resulterade i att de bådars positioner som utsatta för HVF kunde förklaras bero av deras olika förutsättningar i det patriarkala samhället.

9. Slutdiskussion

Inledningsvis talade vi om att det i samband med mordet på Fadime Sahindal år 2002, uppstod en debatt kring huruvida hedersrelaterat våld och förtryck bör betraktas som en konsekvens enbart orsakad av ett samhälles patriarkala strukturer, eller som delvis även orsakad av en specifik kultur. Vidare fann vi i tidigare forskning uppgifter som talade om att en sådan oenighet gällande orsaksförklaringen till HVF, även verkade genomsyra förståelsen av problematiken hos de professionella i det praktiska sociala arbetet. Samtidigt talade forskning om att brukare bemötts med okunskap och oförståelse i mötet med myndigheter då de varit hjälpsökande i sin utsatthet. Rådsvillhet kring lämpliga insatser, beskrevs där vara återkommande i mötet med professionella. Vad som uppenbarade sig för oss vid studiens inledande var ett möjligt samband mellan de professionellas inkonsekventa hantering av HVF-relaterade ärenden, och den rådande oenigheten kring hur HVF bör betraktas och förstås som problematik. I vår studie har vi kunnat urskilja två diskurser i konstruktionen av HVF. En där etnicitet ges betydelse i talet om problematikens bakomliggande orsaker, och en annan där kön ges betydelse i sammanhang där författarna talar om problematikens uttrycksformer. Det resultatet påminner oss om den forskning som säger att det finns olika sätt att förstå HVF. Det som vår studie har bidragit till för oss personligen, är en större insikt i på vilket sätt en sådan oenighet kan tänkas komma till uttryck i det sociala arbetet. Därmed kan vi inte undgå att spekulera kring hur de båda omständigheterna, oenigheten och ärendehantering, kan tänkas påverka varandra. En icke enhetlig förståelse av problematikens orsaker hos den professionelle, kan tänkas ha en effekt på hur sådana ärenden hanteras i praktiken vad gäller hur denne förväntar sig var, när och hos vilka HVF förekommer. Likaså kan en oenig syn på de olika uttrycksformer som beskrivs känneteckna HVF, sannolikt inverka på hur den professionelle betraktar både offer och förövare samt hur denne bemöter dessa utifrån deras olika könstillhörighet.

Vad som därtill känns betydelsefullt att kommentera med utgångspunkt i vårt resultat är *för det första*; att konstruktionen av att HVF finns hos grupper av människor som anses ha *en annan etnicitet, en annan kultur, en annan nationalitet*

eller *ett annat* språk, riskerar att skapa HVF som ett samhällsproblem förekommande i Sverige, utan att det för den sakens skull blir betraktat som ett *svenskt* samhällsproblem. Att låta etnisk tillhörighet på sådant vis bli en markör för problematikens förekomst, kan dels ge upphov till generaliseringar baserade på stereotypa antaganden om människors ursprung, och på så vis påverka föreställningen om vilka grupper av människor som är potentiella bärare av hedersnormer. Inte minst kan ett sådant fokus även legitimera ett förminskande av ett globalt samhällsproblem, där män utsätter kvinnor för våld och förtryck, till att komma att enbart handla om förövarens etnicitet snarare än offrets utsatthet.

För det andra; att HVF drabbar flickor och pojkar olika kan mycket väl förstås mot bakgrund av deras olika positioner och förutsättningar i ett patriarkalt uppbyggt samhälle. Att specifikt beskriva på vilka skilda sätt flickor och pojkar drabbas, bidrar till uppmärksammandet av de båda könen olika typer av utsatthet. Genom att göra så belyser författarna relationen- och maktförhållandet mellan män och kvinnor. Det gäller i beskrivningen av vem som är offer, såväl som i beskrivningen av vem som är förövare. Samtidigt som en sådan åtskillnad kan bidra till förtydligande av olika typer av utsatthet, kan den också innebära ett förbiseende av andra möjliga former av utsatthet.

För det tredje; det framgår i texterna att flickor i större utsträckning än pojkar, är utsatta för HVF, och det påtalas i forskning att HVF kan förstås vara en form av mäns våld mot kvinnor. Att benämna HVF som en form av mäns våld mot kvinnor kan riskera att osynliggöra det faktum att även pojkar utsätts. Dock anser vi att en sådan benämning är viktig för att synliggöra flickornas utsatthet. Att förstå HVF som en form av mäns våld mot kvinnor behöver inte utesluta att pojkar också kan drabbas av HVF, då deras utsatthet kan förstås som en konsekvens av just mäns våld mot kvinnor. Det faktum att pojkar drabbas anser vi snarare är ett tecken på hur patriarkala strukturer påverkar synen på hur både pojkar och flickor ska bete sig och agera i förhållande till varandra. Att benämna HVF som en form av mäns våld mot kvinnor, kan således vara ett sätt att synliggöra ett sådant maktförhållande mellan könen och därmed också ett sätt att på så vis bekämpa problematiken.

Att *hålla isär* har varit en genomgående röd tråd i vår studie där särskiljandet mellan grupper av människor varit återkommande, både i diskursen om vi och de andra, såväl som i diskursen om att flickor och pojkar drabbas olika. I kontexten av det sociala arbetets praktik, kan sådana gränsdragningar eventuellt bidra till en begränsad förståelse för vad problematiken kan innebära. För den professionelle innebär detta att denne måste vara uppmärksam på alla olika uttryck problematiken kan ta, trots att ramarna i och med sådana gränsdragningar blir begränsade.

Källförteckning

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Akpinar, Aylin (2003) The honour - shame complex revisited: violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum*, Vol. 26, No. 5, pp. 425 – 442

Al-Baldawi, Riyadh (2009) Våldsmekanismer i invandrarfamiljer. I: Allwood, Carl Martin & Johnsson, Per (red) *Mänskliga möten över gränser - vård och social omsorg i det mångkulturella samhället*. Stockholm: Liber

Andersson, Gunnvor & Swärd, Hans (2008) ”Etiska reflektioner” I Meeuwisse, Marianne & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.) *Forskningsmetodik för socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005) Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Sudentlitteratur AB

Boréus, Kristina (2011) Diskursanalys. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Bryman, Alan (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Malmö: Liber AB

Brottsförebyggande rådet (2010) *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer Slutredovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2010:18. Stockholm: Fritze

Carbin, Maria (2014) The requirement to speak: Victim stories in Swedish policies against honour-related violence. *Women's Studies International Forum*, vol 46 pp 107–114

Darj, Frida & Nathorst-Böös, Hedvig (2011) *HBT och heder. En intervjustudie om unga hbt-personer som lever i familjer med hedersnormer*. Stockholm: ALMAeuropa: RFSL ungdom

- Davishpour, Mehrdad (2010) Mannens maktförlust vid migrationen - en del i "hedersförtryck" och konflikter inom invandrade familjer. I Hansson, Merike (red.) *Perspektiv på manlighet och heder*. Stockholm: Gothia Förlag AB
- de los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Skriftserie IV. Norrköping: Integrationsverket
- Ekström, Simon (2009) *Hedersmorden och orden. Berättelser om kultur, kritik och skillnad*. Göteborg: Makadam
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2009) Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB
- Hellgren, Zenia & Hobson, Barbara (2008) Cultural dialogues in the good society The case of honour killings in Sweden. *Ethnicities*, Vol 8(3), pp 385–404
- Hirdman, Yvonne (2001) *Genus - om det stabilas föränderliga former*. Malmö: Liber AB
- Hong, Tuuli (2014) Discourses on Honour-Related Violence in Finnish Policy Documents. *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, vol 22(4), pp 314-329
- Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012) Etik i forskning och etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet. I Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red) *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Lykke, Nina (2009) *Genusforskning - en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Stockholm: Liber AB
- Magnusson, Eva & Marecek, Jeanne (2010) *Genus och kultur i psykologi*. Stockholm: Natur & Kultur
- Mattsson, Tina (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete - Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Regeringens skrivelse (2007) *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Skrivelse 2007/08:39. Stockholm: Regeringen

Wenneberg, Barlebo Sören (2001) *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Liber AB

Widén, Pär (2009) Kvalitativ textanalys. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Empiri:

Länsstyrelsen Uppsala & Uppsala kommun (odaterad) *När man krocker. Ett handledningsstöd för socialtjänsten om våld och generationskonflikter kring traditioner, seder och bruk*.

Länsstyrelsen Östergötland (2014) *Våld i hederns namn. Handbok för skola och socialtjänst om skyldigheten att se och hjälpa utsatta*.

Malmö Stad (2013) *Yrkesgemensam handbok. För personal som möter personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck*. Sociala resursförvaltningen

Socialstyrelsen (2013) *Vänd dem inte ryggen. Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck*. Artikelnummer: 2014-1-6